

Keletre, magyar, avagy hogyan nyerjük vissza illúzióinkat? (5.)

Történelemcsinálók

VEGH ALPÁR SÁNDOR

Magyarország történelméről megjelent egy összefoglaló, és Brüsszelben kézzel írták. A fontos eseményeket dátummal látták el, hátha így jobban megragad valami az uniók fejében. Nem sokat tudnak rólunk.

A baj csak az, hogy a többnyelvű kiadvány hamis.

Hallgat arról, hogy honnan jöttünk erre a tájra, kifelejtje a honfoglalást, ki az

Aranybullát, és a negyvennyolcas szabadságharc sem méltó arra, hogy megemléskés. Az ember okkal kérde: akkor meg miről szól ez a hitványul szerkesztett füzet?

Úgy tűnik, főleg arról, hogy mi, magyarok a náci Németországnak végig hű csatlósai voltunk. Aztán arról, hogy nálunk zsidóüldözés folyt. Ezeket egy ismeretlen hazánkfa, az új Anonymus érdemesebbnek tartotta közreadni, mint az előzőeket. Eközben a kiadvány egy másik lapján a románok több ezer éves múltjukról harsonálnak: a dákokról, Traianus császárról és mindarról, amit mi kárhoztunk.

Aki úgy gondolta eddig, balgaság arról prédikálni, hogy szerezzük vissza az elveszett illúziókat, a füzet ráébredhetette: már nem csak a magunk illúziói vannak veszélyben. Azok is, amelyeket mások tápláltak irántunk.

De hát ki volt, aki megfogalmazta ezt? És ki hagyta jóvá?

Nem fogjuk megtudni. Ismét a szemünkbe kacag a sokat hallott négy szó: kárnak, szarnak nincs gazdája. Ez a legmagyarabb mondat.

Nem véletlenül használjuk „Speciális” helyzetünkben a fadát.

Mióta Árpáddal és a hét vezérrel megjelentünk a Kárpát-medencében, szünet nélkül fáj a foga valakinek erre a földre. Senki nem tagadhatja, a tények megtalálhatók minden valamirevaló könyvben. Országunk megszerzése – részben vagy egészben – célja volt a Német-római Császárságnak, az Oszmán Birodalomnak, Ausztriának, Trianon után Csehszlovákiának, Jugoszláviának és Romániának, őket követte a náci Németország, a bolsevik Szovjetunió, s a dolgok menete szerint a tizenkét csillagos Európai Unió sem ártatlan szűz az ügyben.

Itt élünk ezen a maradék 93 ezer négyzetkilométeren, s néha próbálunk bölcsen felülemelkedni mindazon, ami történt. Vannak órák, amikor úgy hisszük, ez a bölcsesség megengedi, hogy mosolyogjunk a sokféle ármányon. De aztán jön valami, és értésünkre adja: messze még a derű ideje.

A minap elővettem Paul Lendvai történelemkönyvét. Kinn jelent meg először Die Magyaren címmel, fordítását két év múlva hozta a Helikon. A premiért a kiadó pinceklubjában tartották 2001 augusztusában. Ismerem a német kiadást, kíváncsi voltam, hogy vezetik fel a magyart – a galoppot is sok múlik ezen. A fogadások javát a lovak bemutatása után kötik.

Komoly szellemi szövetségzetek képviselték magukat: ott volt Glatz Ferenc, ott volt Eörsi István, tán Vitányi is, bár erre nem esküszöm.

Glatz kezdte. Felállt, és mint a kezdő zsoke, aki rögtön a rajt után pálca után nyúl, üt-ni-vágni kezdte az Orbán-kormányt. Álljon meg, ember, a könyvben nincs ilyen, mondtam volna, de az ámulattól nem tudtam szólni. Sose hittem, hogy egy kicsi emberben ekkora szenvedély munkál. Kossuth lángolt így Cegléden, de hát ő sereget gyűjtött, ami mégiscsak más.

A dolog mégsem ezért volt meglepő, hanem Glatz státusa miatt. Akkor még az Akadémia színeiben szerepelt. Ő volt az elnök, a pártok feletti személy, aki magánemberként nem szólhat meg nyilvános helyen. Egy homályos pinceklubban sem, ahol tizenhárom ember hallgatta, mit beszél.

Glatz Ferenc lerakta a pálcat, és kilihegte magát. Lendvai következett, aztán Eörsi, a hangfekvés végig hasonló volt – kezdtem azt hinni, hogy összeesküvők között vagyok, akik hamarosan felismerik személyemben az ideget. Felálltam és eljöttem.

Most, hogy ez a honfoglalás nélküli brosúra megjelent Brüsszelben, azt sügta valami, vegyem elő újra Lendvai könyvét, meg fogom találni benne, ami magyarázatot ad. Mielőtt kiderült volna, mire, eszembe jutott egy film.

Nem tudom, emlékeznek-e rá, Ran címmel játszották, a japán Kurosava rendezte. A szakma és a pályatársak egyforma véleményen voltak, azt mondták: a film fantasztikus. Csak hát hiába mondták, írták, ismételték, nem lett belőle siker. Miért? Mert nem kavargott mögötte hátszél, hiányzott hozzá a hollywoodi hírvér.

Sok a hasonló példa, ez pedig felkelti az emberben a gyanút. Úgy véli, hogy manapság a művészetben azé az érdem – Arany Pálma, Oscar és más szoborszörnyetegek –, akinek van pénze fellármázni a világot.

Hogy ez szomorú? Nem. Szomorú az, hogy a világ nem lát át a szítán. Ájtultan falja a kultúra készleteit, ezek nagy része amerikai recept szerint készül, legyen az film, regény vagy kiállítás. Míg ezekkel lefoglalják korunk emberét, csendben kimunkálták a semmiből egy üzletágat, amely addig ismeretlen volt a businessben. Mert kinőtt, ez azt jelenti, pénz van benne. Ha pedig beletették, mindent elkövetnek, hogy visszakapják. Sokszorosan.

A történelemcsinálásról beszéltek.

Aki figyeli mostanában a könyvkiadók és a tévécsatornák kínálatát, észrevehette, hogy készülnek a régi történelem új „tényei”. Jogos a kérdés: honnan a hirtelen buzgalom? Nincs-e svindli a szenzációkban? Ki pénzeli a kutatásokat? Mi igazítja el az embert a nagy túlekedésben? S mindenképp: az újrírás láz hogyan érint minket, magyarokat?

Mit kezdünk például Heribert Illig munkájával, a Kitalált középkorral vagy azzal a könyvvel, amelyet Illig közösen írt Klaus Weisbergerrel, s címe: Magyarok a kitalált középkorban. Erre még visszatérünk, de előbb föltennék egy kérdést. Miért megint idegenek sepernek a házunk előtt? Nekünk semmi dolgunk a magunk múltjával?

Hogyne volna. Számos kor van, amelyről kevés az ismeretünk. Közülük pedig egynem csaknem sematikus a története. Olyan, mintha az ötvenes években írták volna.

A török hódoltságra gondolok.

No, akkor most üssük fel Herr Lendvai könyvét, és keressük meg, mit találunk benne a török világról. A 103. oldalon olyan mondatba ütközünk, amely érdemes a figyelemre: „Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy annak a folyamatnak a gyökerei, melyek végül is az első világháborút követő trianoni békeszerződéshez, majd Magyarország megcsönkítéséhez vezettek, a több mint 400 évvel korábbi török időkre nyúlnak vissza.”

Hoppá. Ez igen sommás megállapítás.

Persze aki a könyvet Bécsben vagy Párizsban olvassa, minden további nélkül bólint rá. Világhatás alatt áll, amely azt diktálja neki: Törökország iszlám ország, ez Európára nézve nem sok jót jelent, s ha ezt elfelejté netán, rögtön emlékeztetik rá. Hogy értsék, mint megy ez arrafelé, ideírom a német ZDF tévécsatorna március 9-i műsorának címét: A terror elleni harc: az iszlám elleni harc? S mindez négy teljes órán át. Ehhez jön még, amit a

A Lajtától nyugatra a legtöbb illúziót Ferenc József és családja szolgáltatja a derűs mindennapokhoz

nyugati olvasó az iskolában tanult, hogy, ugye, a szultán kétszer is be akarta venni Bécsre... Igaz-e hát, amit a magyarokról ír ez a Lendvai? Igaz, bólint, és kétely nélkül lapoz tovább.

Valójában egyetérthetünk vele. Azért ad igazat a szerzőnek, mert nézőpontja egyezik az övével. Mindketten tőlünk nyugatra próbálják értelmezni a török időköt vagy bármit, amiről a könyv ír.

Csak hogy mi a Lajta innenső partján üttőtünk tábor.

Hiába kezeljük tehát nagy jóindulattal Paul Lendvai szándékait, amit ír, az az eltérő – tehát évszázadokon át alá- és fölrendelt – történelmi nézőpontok okán nem lehet igaz. Tudom, hogy kurucosan hangzik, de Magyarországról képtelenség hiteles történelemkönyvet írni egy bécsi szerkesztőség ablakából kinézve. Azért nem, mert aki onnan tekint felénk, kelet felé fordul. És ami Bécsből keletre van, miként Metternich kancellár mondta az angol követnek, az már Ázsia, s ne ábrándozzunk, nemcsak akkor vélekedtek így, a helyzet azóta sem változott sokat.

És ugyancsak kurucos tempóval hozzátennék még valamit: Lendvai könyvének kinti olvasói némiképp tudatlanok. Még a maguk történelmét illetően is azok, bár ebben van egy kis fars. Megmagyarázom.

Bécs polgárai az anchluss napján örjögve tódultak a Heldenplatzra, hogy üdvözöljék a bevonuló Hitlert. Számuk meghaladta a félmilliót. Eltelt ötven év, s a jubileum idején a tévések szemtanúkat kerestek. Láss csodát, nem találtak egyet sem a félmillióból, aki vállalta volna, hogy ott volt! Ami azt jelenti, hogy a minket ázsiaiaink tekintő nyárspolgár a maga történelméből is csak arra hajlandó emlékezni, ami számára komfortos. Ami nyugalmat ad. Ezt megfajli azzal, hogy ami rossz, azt másra fogja. A náciakra, a zsidókra, az oroszokra vagy éppen ránk, magyarokra.

Az osztrákok semmi felelősséget nem éreznek azért, amit miattuk szenvedtünk el. Miért tette tönkre a magyarokat Trianon? Mert 1526-ban bevonult országukba a török. Hogy a császár hadai a „felszabadítás” idején csaknem nagyobb pusztítást végeztek, mint a török másfél száz év alatt? Ugyan már. Legyünk hálásak, amiért kitakarították a pogányt. A baj mindig keletről jön, a segítség nyugatról, ez így volt, így van, és így lesz.

Ó, tényleg így?

A török világról íródott itthon egy hiánypótló könyv, Nemeskürtyé, a címe: Önfia vágta sebet. Fontos kérdés: neki fog-e hinni az olvasó vagy Lendvai Pálnak, aki Lajtán túli íróasztalon csinált magyar történelmet? Ne kapkodjék el a választ, és ne a patriotizmus döntsön...

Dönthet bármi, a válasz ugyanaz lesz: annak igazságait viszi messzebbre a szél, akit több pénz támogat.

Emlékezzenek! Jobb film volt a Ran, mint A gyűrűk ura? Jobb. Melyik kapott fél tucat Oscart, melyikre özőnlük a nép? A gyűrűk urára.

Igen, barátaim: akié a pénz, azé a történelem.

Cinikusan hangzik? Még mindig jobb, mint ha naivak lennénk. Vagy nem ismerünk fel, hogy ilyen verseny során az is előfordul, hogy a jobbik még a „nevezési díjat” sem tudja befizetni. Ráadásul a verseny olyan, ahol minden eszköz megengedett.

Mit kérdeznek? Hogy mi ebben szükségszerűen le fogunk maradni?

Nem. A pénzt ellensúlyozhatja a tudás. A hit. Annak ereje, hogy itthon vagyunk. Ez a nyelvünk, ez a hazánk.

Tehát meséssel nem vigasztalhatjuk magunkat.

Miért mondom ezt? Mert nálunk az emberek legtöbbször – ha már a török világról van szó – Gárdonyi regénye és Várkonyi filmje jut eszébe. Nem baj, csak hogy a valóság ezeknél durvább. Érdesebb. Felsértheti a lelket, aki hozzányúl. Azt ajánlom hát, csak az ragadja üstökön, aki nem fél, hogy elveszíti néhány illúzióját.

Trianon után Klebelsbergnél jelentkezett egy történész, mert megtalálta a bécsi levéltárban a titkosrendőrség listáján a reformkor legnagyobb színészeinek nevét. Egressy Gáborról volt szó, s a miniszter a Történelmi Társulat elnökeként megtiltotta a kutatónak, hogy a társulat lapjában publikálja a felfedezést. Nem szabad a magyarságot megfosztani minden illúziójától, mondta Klebelsberg.

Igaza volt. Trianon után gyöngék voltunk.

Ma viszont már nem vagyunk azok.

Bele kell nézni a tükörbe, mert képtelenség, hogy magunkat még mindig ködben-homályban látjuk. Ezután következhet az, ami az osztrákoknál következett. Egy vasi polgármester szerint szomszédaink ülepe a negyvenes évek végén még kilógott a gatyából, ám okos értelmiségük és jóérzésű politikusaik összefogtak, s megállmodtak egy másféle Ausztriát. Megállmodták, kemény munkával berendezték, és azóta jól érzik magukat egy ország fölötti országban, amelyet én Habsburgiának hívok.

Ennek nincsenek határai, és miért is volnának, mikor „a Habsburgok már századokkal korábban egyesítették Európát”, az utas a vendéglátóktól nem vesztes csatákról hall és nem vértanúkról. Hall viszont bölcs császárokról és szapora császárnékról, szigorú hadvezérekről és szelíd egyházfőkről, szorgalmas iparosokról és boldog mezei népről. Őket örökölték meg a művészek, akiket Isten azért áldott meg tehetséggel, hogy gyönyörűvé varázsolják Habsburgiát. Csodálni lehet a zenéjüket, az általuk épített kastélyokat, csodálni a barokkot, a szecessziót és mindazt, amitől az ember barátságos lesz és derűs, mert az idegen szívesebben találkozik kedves-derűs népekkel, mint dühödt igazságkeresőkkel.

Mi az építőanyaga Habsburgiának? Az illúzió.

Mármost az a kérdés, felépíthető-e a mintájára a mi Hungáriánk? Lesz-e nálunk is minden otthonban „Herrgottwinkel”, ahol imádkozni lehet, kép a bevonuló Árpádról vagy az igazságos Mátyásról, lesz-e a könyvek között Petőfi és album a szép magyar tájakról, főz-e a zalai feleség zalai ételeket, és mond-e az apa a fiának elalvás előtt Benedek Elek-mesét?

Fel kell építenünk a magunk Hungáriáját, mert ha nem, az unióban hontalanok leszünk. Herr Lendvai segített ehhez a felismeréshez meg egy brüsszeli javaslat.

Nem tudom, hallották-e, tavaly mondták az unió központjában: Kelet-Európával az a baj, hogy ott mindenki másként látja a múltat. De van megoldás: Brüsszel egységes történelemkönyvet ír a térségről, és attól fogva abból tanulnak majd a gyerekek Boszniában, Ukrajnában, Szerbiában és még számos újszülött országban.

Ekkor gondoltam arra, hogy ha azoknak, akik a brüsszeli parlamentben csődültek össze a kontinens legelőiről, csak ennyi eszköz van, nem sok jóval kecsegtet az egész.

Egységes történelem? Ilyen nincs.

Harmadik fél által írt történelemkönyv meg végképp nincs. Vagy ha mégis, abból csak Peruban vagy Nigériában lehet tanítani.

Ehhez jön még, hogy az unió országai hatalmas ambícióval öntik ránk a maguk történelmét.

Négyezer háromnegyed órás filmet sugárzott nemrég egy német csatorna a germánok múltjáról: a keleti és a nyugati gótokról. Az egészből ordított a szándék, hogy jelezzék, nekik előjogaik vannak a közös Európában. Számítógépes profikkal erősítették meg a stábot, akik virtuális középkori városokat építettek fel a szemünk láttára, hogy ámuljunk, mit tudott már barbárként is ez a fantasztikus germán.

Közben végigvezettek Toledótól Skandináviáig, mert látni kellett azt is, mekkora teret uraltak annak idején a gótok. A barbár sereg később megtért, katolizált, és létrehozta a frank birodalmat, ez lett a keresztény Európa, értsd: az egyesült Európa sziklaszilárd alapja, Nagy Károly pedig a királyok példaképe – s mindezt ragyogó technikával, jól adagolt zenével, betyár hatásosan.

Mert miről van szó?

Arról, hogy a történelem fontos lett. Jó műsört kell hát csinálni belőle, hogy egészséges öntudatot és illúziókat adjon, mert ahol verseny folyik, az öntudat olyan, mint a jobb benyulás az uszodában. Győzelemhez segít. Aki erről megfeledkezik, és elhanyagolja a múltját, maradék illúzióival már a verseny elején kipottyann. Az illetőtől fogva csak arra használják, hogy az esélyeseket szolgálja.

Ezért nem mindegy, mi jelenik meg rólunk Brüsszelben.

És ezért kavart vihart Illig könyve, a Kitalált középkor. A szerző azt állítja, hogy Nagy Károly, minden keresztény király példaképe, sohasem létezett. Hasonlóért nálunk Izeke szednék a szerzőt, s tán még az utcagyerekek is leköpné. Ennél jobb a békesség, így aztán csak messziről nézzük a küzdelmet, hátha mondanak a hunokról meg a magyarokról valamit.

Mondtak.

A BEFEJZŐ RÉSZ KÖVETKEZIK